

Zondag 3 juni 2018, 10.30 uur, Pauluskerk

lezing Oude Testament: Habakuk 1: 1 - 4 en 3: 16 - 19

lezings Nieuwe Testament: Lucas 17: 1 - 10

uitleg en verkondiging

Zusters en broeders, gemeente van Onze Heer Jezus Christus,

Komt het goed ? Komen de dingen goed ? Daarover vanmorgen. Komt het goed ? En dus over de toekomst, over hoe het ons, ons allemaal, zal vergaan. Ik weet niet precies hoe het met jullie is. Maar ik maak me sterk, dat velen van ons zich zorgen maken over die toekomst. Met reden, denk ik. Want het heeft er veel van weg, dat onze landen, de manier waarop wij die landen hebben ingericht, de waarden die hen tientallen jaren hebben gedragen, op dit moment kraken in hun voegen. Je kunt denken aan de al zo lang bestaande relatie van bondgenootschap tussen Europa en de Verenigde Staten, die de laatste jaren steeds meer onder druk komt. Europa wordt steeds verder op zichzelf teruggeworpen, economisch, militair, geo-politiek. Je kunt denken aan de Europese landen zelf, die tientallen jaren haast vanzelfsprekend bouwden aan meer samenwerking. Die samenwerking wordt steeds instabieler. Steeds meer nadruk op "wij voor onszelf", op nationalisme, variërend van Brexit in het Verenigd Koninkrijk via AFD en Pegida in Duitsland tot en met Lega Nord en Cinque Stelle in Italië. Tientallen jaren lang slaagden we erin oorlog in Europa weg te houden langs de weg van die samenwerking. Dat unieke feit lijken we wel compleet vergeten. Het gaat over de vraag wat Europa oplevert en dan vooral in termen van geld en banen. Je kunt ook denken aan het steeds verder wegvallen van de invloed van de christelijke traditie in Europa. Ik zeg niet, dat die zonder zonden was. Integendeel. Maar in die - toch - voortdurende oefening in gemeenschap en samen delen als de grondslagen voor onze samenlevingen is een keer gekomen ten gunste van individu en eigenbelang. Vooral die twee waarden staan op dit moment centraal in onze landen, met alle gevolgen daarvan. In veel landen is men weer gaan geloven in macht en machtspolitiek en de slogan, dat het zin heeft jezelf "great again" te maken, Verenigde Staten, Rusland, Turkije, China, Noord-Korea. In een interview in Trouw van gisteren noemt Gert Jan Segers, partijleider van de Christen-Unie, al die nadruk op nationale macht, individueel voordeel en persoonlijk eigenbelang: "dansen op de vulkaan". Hij ziet wat ik zie en jullie ook, denk ik. Er is wereldwijd een proces gaande van ontworteling en verontzekering. Wij mensen, jullie en ik, weten niet goed meer waar wij aan toe zijn. Wij worden onzeker en bang. Je baan kan je morgen worden ontnomen, zomaar. Of over de grens verdwijnen, zomaar. De zorg, de gezondheidszorg, ze vallen weg

of er wordt op gekort, zomaar. De buurt, waarin je woont verandert en is niet meer jouw buurt of straat. Je gevoel van gemeenschap met de andere mensen wordt minder en minder, hoewel jij dat eigenlijk niet wilt. En bijna onwillekeurig, haast automatisch komt dan bij je de vraag boven: waar gaat dit heen ? Komt dit goed ? Komt dit ooit nog een keer goed ? En hoe moet dan dan ? Of anders, meer gelovig, geformuleerd: als er een God is, een goede God, hoe kan die God dit dan allemaal toelaten ? Het is die vraag - bijna net zo geformuleerd - waarmee dat al bijna 2500 jaar oude boekje van de profeet Habakuk begint: "Hoelang nog, Heer, schreeuw ik om hulp en u luistert niet, hoelang al schreeuw ik: Geweld !, en U brengt geen bevrijding. Waarom toont u mij dit onheil en ziet u zelf de ellende aan ?" Hoeveel mensen op hoeveel plekken op aarde, ook hier in Nederland, zouden dit al niet hebben uitgeschreeuwd, de afgelopen jaren ? Van binnen of van buiten. En in een heel andere vorm en heel andere woorden, houdt ook Jezus zich vanmorgen met zulke vragen bezig, in die kleine gelijkenis over de heer en de knecht. Als hij zegt: "Gaat die man zijn knecht bedanken, omdat die deed wat hem opgedragen was ?". Of anders gezegd: moet God ons mensen dankbaar zijn, als wij doen waarvoor wij zijn geschapen: elkaar helpen om zoveel mogelijk het leven op aarde te bouwen, de relaties met elkaar heel te houden, ook als een ander jou zeven keer per dag kwaad doet ? Kortom: komt het goed ? En hoe komt het goed, als het ooit nog een keer goed komt ?

"Ook al bloeit de vijgenboom niet en is er geen druif aan de wijnstok, al wordt er geen olijf geplukt en geven de akkers geen voedsel meer, al is er geen schaap meer in de kooi en geen koe meer in de stal, ik zal juichen om de Heer, jubelen voor de God die mij redt", zegt Habakuk. En ik vroeg mij steeds maar af: hoe is het in de wereld mogelijk, dat Habakuk tot zoiets komt ? Is het een soort vroomheid, waar wij nooit aan kunnen tippen ? Of is deze man zo'n typische gelovige, goedgelovig en naïef, die gewoon zijn kop in het zand steekt om al die ellende op aarde maar niet te hoeven zien. Zo iemand van de stijl van: "stil maar, wacht maar, alles wordt nieuw". Laat het maar aan God over, dan komt het allemaal in orde. Het lijkt me niet. Want dan begrijp ik Habakuks' geschreeuw tegen God niet goed. Zeker niet, als je weet, dat de profeet dit geschreven heeft, op het moment dat Israël inderdaad in de ellende zat en overspoeld werd door een golf van geweld. Net als op dit moment opnieuw in en rond de Gazastrook of in Syrië of in Jemen, waar mensen op dit moment met elkaar in oorlog zijn. Zijn geschreeuw is echt. Het geschreeuw van een mens van vlees en bloed, die in zijn nood tot God roept: U hebt ons toch iets moois beloofd ? Moet Je kijken hoe het met ons gaat ?! Hoeveel mensen zullen dat in Gaza of in Homs, Aleppo, in Aden of waar ook ter wereld de afgelopen tijd niet geroepen hebben ? Zachtjes of hardop. Het is wat je roept in je nood

als mens, als je eigen bestaan onzeker wordt, als je dood en dood alleen bent, als je moet vluchten van huis en haard, als je ziek wordt of als je het onrecht en de ellende in de wereld echt tot je door laat dringen. Wat moeten we nou ? Komt het ooit nog een keer goed ?

Komt het goed ? Ik vind het vervelend, maar ik denk, dat de eerlijkheid gebiedt te zeggen, dat de bijbel op die vraag van vanmorgen eigenlijk geen antwoord geeft. Dat antwoord is er eenvoudigweg niet. Het juichen van Habakuk om God, wordt op geen enkele manier gevoed door aanleidingen voor geluk. Al het goede in zijn wereld is juist verdwenen. De akkers geven geen vruchten meer. Ze zijn verwoest of platgebrand. Het vee, de schapen, de koeien, ze zijn dood of verdwenen. Het lijkt ontzettend veel op de beelden die je ook vandaag zo vaak op de televisie ziet: kaalgeslagen of gebombardeerde steden, bebloede, kapotgeslagen mensen, mensen doodsbang en op de vlucht, na weer oorlogsgeweld of moordpartijen of bombardementen uit de lucht. En Jezus zet de zaak nog verder op scherp als hij - even ontnuchterend - zegt: "Hetzelfde geldt voor jullie: wanneer je alles hebt gedaan wat je is opgedragen, zeg dan nog: wij zijn armzalige knechten; we hebben alleen onze plicht gedaan". Het spijt me, ik zou het graag mooier en leuker willen maken, vanmorgen. Maar ik kan de bijbelse teksten van vanmorgen niet anders uitleggen, dan zo. De vraag: komt het allemaal goed ? is zo begrijpelijk als wat, maar heeft ten diepste geen zin, als ik de bijbel goed begrijp. Behalve dan om al je woede en boosheid en ellende tegen God uit te schreeuwen. God aanklagen, God ter verantwoording roepen, dat is buitengewoon bijbels. Maar met een onvoorstelbare nuchterheid zegt de bijbel tegen jullie en mij: hoe begrijpelijk en hoe echt menselijk die vraag of het uiteindelijk allemaal een keer goed komt ook is, je krijgt er als mens geen antwoord op. Daaraan hoef je je energie niet te besteden.

Is dat het dan ? Staan we dan met lege handen ? Moederziel alleen, onder een hemel die geen antwoord geeft en op een aarde, die vaak meer weg heeft van een dal vol dorre doodsbeenderen dan van een land van melk en honing ? En het antwoord is: nee, heel nadrukkelijk nee. Je staat niet met lege handen. Er is een ander antwoord. En dan op twee manieren, denk ik.

Eén. "Dit zal ik uitjubelen: De Heer is mijn bevrijder ! Hij maakt mij sterk, Hij maakt me snel als een hert, met hem beklim ik iedere berg", roept Habakuk uit. Ondanks alles wat hem is overkomen, ondanks alles wat hij aan ellende en verdriet heeft meegemaakt, is dit het enthousiaste slot van zijn boekje. Wie weleens goed heeft gekeken naar de mensen om hem of haar heen - en dan vooral naar de mensen, voor wie het

bestaan echt op het spel is komen te staan, die door de bodem van het leven, door elke normale zekerheid, heen zijn gezakt - die kan weten, dat het enthousiasme van Habakuk nog steeds bestaat, ook vandaag de dag, ook bij mensen in onze directe omgeving. Dwars door al hun pijn - vanwege hun vlucht, vanwege hun eenzaamheid, hun gevoel van mislukking, hun ziekte of het verlies van hun dierbaren -, dwars door al hun verdriet en door hun gevoelens van teleurstelling en woede heen, omdat het niet terecht is, wat er met hen gebeurt, dwars door al hun vragen naar het waarom heen, ontstaat er een soms soort van rust, diep binnen in hen. Een soort van onverwoestbare onkwetsbaarheid voor alles wat je in het leven kan overkomen. Een soort onverwoestbaar geloof - toch - in de goedheid en de zin van het leven, zelfs al wordt dat overal om je heen afgebroken. Zoals ETTY HILLESUM, een joodse jonge vrouw, die niet lang voor haar dood in Auschwitz in haar dagboek schrijft: "Ik word steeds sterker in het dragen en tegelijk is er een zekerheid: ik vind het leven zo mooi en zo levenswaard en zinrijk. Ondanks alles. En dat betekent niet, dat men altijd in de meest verheven en gelovige stemming is. Men kan zo moe zijn als een hond van een lange loop, van het wachten in een rij, maar dat hoort ook bij het leven en ergens is er iets, dat je nooit meer verlaten zal". Einde citaat.

Twee. "En ergens is er iets, dat je nooit meer verlaten zal". Ik weet niet precies wat ETTY daar heeft gedacht. Maar het lijkt mij, dat zij daar iets heeft ontdekt wat van wezensbelang is. Geen antwoord op de vraag of het allemaal goed komt. Wel een antwoord waarin zij een enorme rust en zekerheid vond. Het is het antwoord van Paulus: "overwin het kwade door het goede". Wie daarin rust vind, heeft inderdaad iets gevonden, een fundament, zo krachtig, dat het je nooit meer verlaten zal. Steeds weer in de bijbel en in alles wat de bijbel te zeggen heeft, gaat het om dit punt: "overwin het kwade door het goede". Dat de wereld pas ten goede kan veranderen op het moment, dat wij mensen erin slagen om eindelijk eens een keer mens, om eindelijk eens een keer werkelijk humaan te worden. Op de vraag of het allemaal een keer goed komt, geeft de bijbel geen antwoord. Het enige antwoord, dat wij krijgen, een antwoord dat veel verder en dieper reikt dan alle optimisme en al of niet gerechtvaardigde hoop op de wereld bij elkaar, is het tegelijk ontzuenderende en tegelijk onvoorstelbaar krachtige "Overwin het kwade door het goede". In die geest hertaalde Huub Oosterhuis het Onze vader zo:

"Onze vader verborgen
uw naam worde zichtbaar in ons
uw koninkrijk kome op aarde
uw wil geschiede, een wereld
met bomen tot in de hemel,

waar water schoonheid, en brood
gerechtigheid is, en genade -
waar vrede niet hoeft bevochten
waar troost en vergeving is
en mensen spreken als mensen
waar kinderen helder en jong zijn,
dieren niet worden gepijnigd
nooit één mens meer gemarteld,
niet één mens meer geknecht.
Doof de hel in ons hoofd
leg uw woord op ons hart
breek het ijzer met handen
breek de macht van het kwaad.
Van U is de toekomst
kome wat komt.
Amen.

D.J. Couvée, Rotterdam, 3 juni 2018